

پیام آورِ آدم

مهدی معتمدی مهر

معمدی مهر، مهدی، ۱۳۵۲، پیام آور آدم، تهران، کویر، ۱۳۹۷.

ISBN: 978-964-214-106-7

۱۸۴ ص. مصور.

وضعیت فهرست نویسی: فیای مختصر.

فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.

شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۴۱۳۶۳

www.ketab.ir

پیام آور آدم

مهدی معتمدی مهر

- طراح جلد: سعید زاشکانی • حروفنگار و صفحه‌آرا: انتشارات کویر، تهران قدرتی
- چاپ و صحافی: سپیدان تهران • شمارگان: ۵۰۰ • چاپ اول: ۱۳۹۲
- شابک: 978-964-214-106-7 • قیمت: ۱۶۰۰۰ تومان

Email: kavirbook@gmail.com

- نشانی: تهران، کریم‌خان زند، ابتدای قائم‌مقام فراهانی، کوی یکم، شماره ۲۰، ساختمان کویر
- کد پستی: ۱۵۸۵۹۱۴۹۱۳ • تلفن: ۸۳۰۱۹۹۲ - ۹ و ۸۸۳۴۲۶۹۸ • نمابر: ۸۸۳۴۲۶۹۷

• تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزئاً،
به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی)
بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

فهرست

۱۳		مقدمه
۱۷		کلیات
۱۷		الف. پیش‌گفتار
۱۹		ب. واژه‌شناسی
۱۹		۱. رسول و نبی
۲۰		۲. انسان عادی (نثر)
۲۲		۱-۲. آیات تکریم
۲۳		۲-۲. عادی بودن
۲۵		ج. پرسش‌های بنیادین پژوهشی
۲۵		د. روش و منابع تحقیق
۲۷		فصل نخست: سرشت بشری پیامبران در آراء و عقاید دین ابراهیم و غیردین‌داران
۲۷		گفتار نخست: دیدگاه ادیان ابراهیمی و برخی آیین‌های دینی پیرامون سرشت بشری پیامبران
۲۷		بند ۱. یهودیت
۳۰		بند ۲. مسیحیت
۳۱		بند ۳. آیین بودایی
۳۳		بند ۴. اسلام
۳۴		۱. غالبیون و مفوضه
۳۵		۲. عرفان اسلامی

- ۱-۲. دیدگاه جناب مولانا پیرامون مراتب وجودی پیامبر ۳۵
- ۲-۲. دیدگاه ابن عربی پیرامون انسان کامل ۳۸
- ۳-۲. باطنیه ۴۰
۳. قرآن ۴۱

گفتار دوه: پاسخ قرآن به ایرادات، شبهات و انتظارات پیرامون وجه انسانی پیامبران ۴۳

- بند ۱. ایرادات و انتظارات ۴۳
۱. عادی بودن پیامبر ۴۴
- ۱-۱. مرعای برابرابرانسان یا فرشته ۴۴
- ۲-۱. برآمدن پیامبران میان قوم و از جنس مردم عادی بودن ۴۷
- ۳-۱. ویژگی‌ها، کمالات و برآزمندی‌های انسانی ۴۸
- ۴-۱. عادی در برابر خارق‌العاده (اعجاز) ۴۸
۲. فقر و فرودستی طبقاتی ۵۰
۳. خلقیات انسانی ۵۱
- بند ۲. پاسخ قرآن ۵۱
۱. بررسی روان‌شناختی ۵۱
۲. پاسخ صریح قرآن به ایرادات ۵۳
- ۱-۲. وجه مردمی به مثابه امتیاز (نعمت مردمی بودن) ۵۳
- ۲-۲. تأکید بر وجوه انسانی و مردمی پیامبر ۵۳
- الف. تأکید بر وجه انسانی ۵۳
- ب. تأکید بر وجه مردمی ۵۴
- ۳-۲. ارزیابی اعجاز از نظر اثرگذاری ۵۵
- ۴-۲. تأکید بر خلقیات پیامبر ۵۸
- ۵-۲. فقر مالی پیامبران ۵۸

فصل دوم: پیامبر در قرآن (مستندالآیات) ۶۱

گفتار نخست: پیامبر به مثابه انسان محض (بشر) ۶۱

بند ۱. بشر همانند ۶۱

بند ۲. پیامبر فرشته نیست ۶۱

بند ۳. رسولی برآمده از مردم ۶۲

بند ۴. نیازهای و ویژگی‌های فیزیولوژیک پیامبر ۶۵

بند ۵. خانواده پیامبران ۶۶

بند ۶. نیازمندی‌های پیامبر به اسباب و تمهیدات ۶۷

گفتار دوم: ویژگی‌های انسانی محض ۶۸

بند ۱. ابراز عواطف انسان ۶۸

بند ۲. آفات روحی پیامبر ۶۹

۱. تردید ۷۰

۲. اندوه و دل‌تنگی ۷۱

۳. ترس ۷۳

۴. ناپایداری و سستی ۷۴

۵. نسیان و غفلت ۷۵

۶. اثربخیری، وسوسه‌پذیری ۷۵

۷. نیاز به یاری ۷۶

۸. طلب آرامش قلبی ۷۸

۹. سایر ویژگی‌ها ۷۹

گفتار سوم: بندگی، تأکید بر عبودیت نبی ۸۰

گفتار چهارم: انتظار تکذیب شدن ۸۲

- گفتار پنجم: لحن انسانی گفتگوی خداوند با پیامبران ۸۳
- بند ۱. سرزنش ۸۴
- بند ۲. یادآوری های هشدارگونه ۸۴
- بند ۳. ثبت اشتباهات ۸۷
- بند ۴. الزام انبیاء به استغفار ۸۸
- گفتار ششم: کارکرد پیامبر ۹۰
- بند ۱. مبدء کارکرد (وجه سلبی) ۹۰
- بند ۲. مبلغ به مؤلف (وجه ایجابی) ۹۳
- گفتار هفتم: اوامر و نهی ها صریح خداوند به پیامبر ۹۵
- بند ۱. امرها ۹۶
۱. یکتاپرستی (توحید) ۹۶
۲. حق گرایی ۹۶
۳. شکیبایی و پایداری (ثبات قدم) ۹۷
۴. دوری جستن از انکارورزان و مشرکان ۹۸
۵. موضوعات امر قُل ۹۹
۶. تلاش (مادی و معنوی) و بهره گیری از نعمات ۹۹
۷. داوری عادلانه ۹۹
۸. پاکیزگی ۹۹
۹. تأمل و اندیشیدن ۱۰۰
۱۰. مهربانی و عطف با اقشار آسیب پذیر جامعه ۱۰۰
- بند ۲. نهی ها ۱۰۰
۱. پرهیز از تردید ۱۰۰
۲. پرهیز از اندوه و دل‌تنگی ۱۰۱

۳. پرهیز از جهل و ناآگاهی	۱۰۱
۴. پرهیز از پیروی جماعتی خاص	۱۰۱
۵. پرهیز از هوای نفس	۱۰۲
۶. پرهیز از شیوه تبهکاران	۱۰۲
۷. پرهیز از خودبزرگ بینی (تکبر)	۱۰۳
۸. پرهیز از نامهربانی با مؤمنین	۱۰۵
۹. پرهیز از جانبداری ستمگران	۱۰۵
۱۰. پرهیز از مصیبت در کلام	۱۰۵
۱۱. پرهیز از استفاده ناری انسان ها	۱۰۵
۱۲. پرهیز از شب بزرگی	۱۰۵
۱۳. پرهیز از احساس مصیبت در هر مردم	۱۰۶
گفتار هشتم: اقرار به ناآگاهی و فقدان علم مطهر	۱۰۶
گفتار نهم: الزام نبی به پاسخ گوئی	۱۰۹
فصل سوم: دستاوردهای وجود انسانی پیامبر (حکمت اسمائیت نبی)	۱۱۱
گفتار نخست: اثرگذاری بر فرآیند هدایت	۱۱۳
بند ۱. فرآیند هدایت	۱۱۴
۱. چستی هدایت	۱۱۷
۲. چگونگی هدایت	۱۲۲
۳. بنیان های هدایت	۱۲۹
۳-۱. به رسمیت شناختن حقوق و هویت فرد	۱۲۹
۳-۲. اتکای به اصول و نه افراد	۱۳۳

۱۳۵	۳-۳. آزادی، بستربنی بدیل هدایت
۱۳۹	۴-۳. اثرگذاری متقابل انسانی، ناشی از وقفه ناپذیری تعالی انبیاء
۱۴۲	بند ۲. الگوپذیری
۱۴۳	۱. تناسب الگوبا جامعه هدف
۱۴۵	۲. اعتمادسازی (حجیت پیامبری)
۱۴۶	بند ۳. تداوم رسالت انبیاء
۱۴۶	۱. رسالت و نبوت
۱۴۸	۲. عبور از: متقابل تداوم رسالت و ختم نبوت
۱۴۹	گفتار دوم: آزادی، مرد دس آورد باور به انسان
۱۵۰	بند ۱. نفی خودکامی
۱۵۰	۱. نفی هرگونه سلطه
۱۵۰	۱-۱. پرهیزنبی از سلطه فردی
۱۵۳	۲-۱. نفی نظام سلطه خاندانی (الیگارشی)
۱۵۴	۲. نفی خود خداانگاری و پرهیز از مطاع خدایی
۱۵۶	۳. مسئولیت پذیری انبیاء و پرهیز از هرافک
۱۵۷	۴. بندگی پیامبر (عبودیت نبی)
۱۶۳	بند ۲. نفی مفهوم انسان کامل در قرآن
۱۶۶	بند ۳. وجوب و عمومیت امریه معروف و نهی از منکر (برنا) نقد
۱۶۹	چکیده
۱۷۵	پی نوشت ها
۱۷۹	منابع
۱۸۱	نمایه

مقدمه

دریافت موضوعی از و آن مجید کار تازه ای نیست و می توان قدمتی صدها ساله از نمونه های فراوان تفاسیر موضوعی و استیالات توضیحی، پیرامون آیات قرآن یافت که بر اساس جامعیت فهم از مجموعه آیات که به موضوعی خاص نظر داشته اند، به ارایه درکی منسجم پرداخته اند.

از زاویه ارسال متن، با عنایت به ادعای الهی بودن قرآن از یک سو و تصریح به وجه بشری پیامبر از سوی دیگر، لااقل از سه بعد می توان آن را مورد بررسی قرار داد: نخست، فرستنده؛ دوم، گیرنده یا مخاطب و سوم، پیام آور.

آیا این ادعا که قرآن، کلام خداست، دلایل و مستندات غیر از متن خود دارد یا خیر؟ با عنایت به تصریح قرآن که کتابی است برای هدایت تقوایندگان و اغراض مخاطب آن کیست؟ آیا قرآن مخاطب خاص دارد یا مخاطب عام؟

در خصوص «پیام آور» نیز، مسأله از چند منظر قابل تأمل است: ویژگی ها، جایگاه، نقش و کارکرد. این نوشتار اگرچه در تشریح و تبیین موضوع مورد نظر، به طرح کارکرد و نقش پیام آور و تعهدات او نیاز دارد، اما با توجه به تصریح مکرر آیات متعدد با مدلول «أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ» موضوع اصلی متن حاضر به فهم ویژگی ها، وجوه و توان مندی های انسانی پیام آور می پردازد.

انسانی که عظیم‌ترین رسالت تاریخ را پذیرا شده که به تعبیر قرآن، اگر برکوه‌ها فرو می‌آمد، تاب نمی‌آوردند، از چه سرشت و ویژگی‌ها و یا امکاناتی برخوردار بوده است؟ و مهم‌تر آن که چارچوب ظرفیتی پیام‌آور چیست؟ و مآجرا پیچیده‌تر خواهد شد، اگر که ابلاغ چنین مسئولیتی را نه بر اساس اراده‌ای از پیش تعین یافته و بلکه مبتنی بر خودسازی و منوط به پذیرشی آگاهانه بدانیم.

ایا پیامبر به راستی انسانی عادی است؟ چونان که تصریح می‌کند: «أنا بشر مثلكم» و باین عبارت، تعارف و مجامله‌ای بیش نیست؟ چگونه انسانی عادی می‌تواند از عهده چنین مسئولیتی برآید؟ و اگر انسان نباشد، چه می‌تواند باشد؟ فرشته است؟ آبرانسان است؟ موردی است؟ میان مرتبت خداوند و انسان و یا خدایی است که بر زمین فرود آمده؟ ادیان و آموزه‌های دینی با کثرت و تنوعی باورنکردنی به این پرسش ساده اما بنیادین پاسخ داده‌اند.

ادامه بحث، نیازمند تعاریف مشخص از برخی واژگان مانند «انسان عادی»، «رسول»، «نبی» و غیره است که در زیر مقدمه حاضر ارایه می‌شود.

نوشتار حاضر در برگیرنده سه فصل متمایز اما مرتبط با هم است. فصل نخست، ایراداتی را که غیرمؤمنان از همین باب یعنی وجه انسانی و فقدان هرگونه خارق‌العادگی پیامبران مطرح می‌کردند را به انضمام ارزیابی و پاسخ قرآن به این انتظارات و ایرادات بررسی می‌کند. فصل دوم، تقسیم‌بندی موضوعی آیات مستقیم این متن است که به کم‌ترین افزوده‌ای از سوی نویسنده و صرفاً با اتکا بر ترجمه دسترس‌پذیر، سالم آیات قرآن به تبیین وجه صرفاً انسانی «پیامبر» می‌پردازد و فصل پایانی، دستاورد هارنتایجی که بر این بحث پدید می‌آید را مورد بررسی قرار می‌دهد.

در پایان نیز در مقام نتیجه‌گیری، گزاره‌هایی کوتاه که خلاصه این نوشتار محسوب می‌شود، ارایه و تقدیم خواهد شد.

همان‌گونه که خواهیم دید، پیام‌آوران الهی جز برای ابلاغ پیام الهی به بشر نیامده‌اند و خود نیز، لااقل به روایت قرآن، آدمیان معمولی و عادی بوده‌اند و ادعایی جز برآمدن از

میان مردم نداشته‌اند. هم از این رو عنوان «پیام آور آدم» که بر هر دو معنا دلالت می‌کند و از بینش انسان شناختی قرآن می‌گوید، مورد پسند واقع شد.

امیدوارم که این نوشتار، طرح بحثی باشد که به موجب نقدها و تأملات مشفقانه، به گشودن ابعادی وسیع‌تر از حقیقت راه انبیاء بیانجامد و هرگز آن را به مثابه نظریه‌ای متقن و نهایی نمی‌توان و نباید ارزیابی کرد. شاید، بیش‌تر به اندیشیدن با صدای بلند شبیه باشد و هم از این رو به خود حق دادم به نگارش بپردازم.

دیگران که در جمیع توضیحات و مباحث، آیات فراوان دیگری نیز بودند که یا به قصد احتراز از تطویل بیان نمودند و یا از چشم نویسنده در جستجوی دم‌دستی آیات، جا مانده‌اند، کما این که کم‌تره‌زی است که به تلاوت قرآن نشسته باشم و شاهدی از این دست، به چشم نیاید.

فصل پایانی با تکیه بر آیات استنادی مندرج در فصل دوم، نتایج و دستاوردهای خود را ارایه می‌دهد.

جا دارد از عزیزانی نام ببرم که در تدوین نهایی فرم و محتوای نوشتار حاضر، از صرف وقت و دقت دریغ نورزیدند و حق معلمی ب من روا داشتند: آقایان زنده‌یاد دکتر ابراهیم یزدی، دکتر علی اصغر غروی، مهندس محمد توسلی و مهندس عادل روحانی از جمله بزرگوارانی بودند که با ارایه توصیه‌ها و باب‌آزمین‌های مناسب برای واژگان و مفاهیم قرآنی مندرج در متن و اصلاح پیش‌نویس‌ها، گوناگون در مراحل کار، نقشی اساسی داشتند. همچنین اگر یاری مدیرفرهیخته انتشارات که بر، برادر بزرگوaram آقای محمدجواد مظفر و سرکار خانم نسرین قدرتی که رسالتی به موجب فرمان امامان دادن کتاب داشتند، در کار نبود، چه بسا تلاش‌های نویسنده به جایی نمی‌رسید.

در خاتمه ضمن اقرار به نواقص موجود، امید دارم این اثر که در شرایط خاصی به رشته تحریر درآمد، به هدف اصلی خود که ارائه قرائتی اصیل، اخلاقی و عقلانی از قرآن مجید است، نائل آمده باشد. بدیهی است که صبوری خوانندگان و همت ایشان در نقد متن پیش رو، افزون بر پالایش هر چه بیشتر آن، در روشن‌سازی و

آگاهی بخشی مضاعف نگاه‌هایی از این دست، موثر خواهد بود. آرزو دارم که بهره آخرت، پاداش قلمی باشد که در مسیر خود، به رغم همه کاستی‌ها نیتی جز بهبود ندارد.

مهدی معتمدی مهر

۹ آبان ۱۳۹۳

www.ketab.ir